

himmelen enda er bare delvis overskyet, treffer skiløperen en gammel kjenning og blir med ham (eventuelt henne) til nærliggende hytte med peis. Der glemmes tid og sted. Nordvesten raser og timene flyr. Neste formiddag er det igjen klar himmel. Skiløperen begir seg glad og fornøyd tilbake til sitt utgangspunkt. Mottakelsen blir relativt kjølig. Store mannskapsstyrker har i snødrev og klabbeføre gjennomført en anstrengende leteaksjon. Hele tiden hadde skiløperen oppholdt seg trygt og godt i en hytte med peis, men riktig nok uten telefon. Derimot var det tilstrekkelig klart at telefon fantes i en hytte 50 meter unna.

Trofaste TV-seere vil huske en liknende situasjon fra Juristforeningens rettssak i fjernsynet for en tid siden. Dommen gikk ut på at skiløperen i dette tilfellet hadde vist grov uaktsomhet, og at han følgelig ville være erstatningspliktig. Pressekommentarer fra en rekke av landets aviser viste at de var enige i avgjørelsen. Trolig kan man da si at i et slikt tilfelle ville Justisdepartementet mene at det foreligger grov uaktsomhet og at det skal skiløperen betale for. Jeg skulle tro at folk i sin alminnelighet ville bli lite opprørt over en slik avgjørelse. Jeg må da kanskje unnta den som skal betale.

Det er ikke så rent uvanlig at folk som ferdes i fjellet overvurderer seg selv og sine krefter. Lenda frå Land var riktig nok en hest, men hennes tragedie er en god beskrivelse for hvorledes det kan gå når staheten er for sterk:

Han gjenger ser fast, og han aldri kan snu.

Og motgang hans tanke ei mognar.

Han skifter ei meining som folk skulle tru.

Han brester, men aldri han bognar.

Det finnes situasjoner hvor verken fjellredningstjeneste eller erstatningsplikt gir tilstrekkelig sikring, selv for den sterkeste. Da gjelder det å ha mot til å erkjenne at det er ingen skam å snu.

Friluftsliv og statistikk

GUNNAR BERG

Det kan nok ha forekommet at de som arbeider i turistforeningenes styrer og utvalg, som har gjort dugnad på stier og hyttetak, har spurt seg selv hva i all verden de er med på. Som friluftsliv i Norge er lagt opp, er man avhengig av de frivillige. Og ser man bort fra en tradisjonell takk på årsmøtet, er de ikke bortskjemt med takksigelser. I mørke stunder kan de nok ha ønsket å gjøre innsats på egen familiehytte i stedet for på de manges hytter. Ja, hvor mange er det egentlig, når man skreller av noen festtale-fraser, som bruker hyttene? Og hvem gjør bruk av de goder som turistforeningene stiller istand i form av merkede løyper og stier, hytter, buer, informasjon og rettleiding? Og hva med framtiden — er barskt friluftsliv i kalde Norge noe å bry seg med når man kan reise så billig til varme steder som Mallorca, Rhodos, Sicilia, og Kanariøyene?

Ser man på dem som bruker fjellet sommer som vinter som en masse, begynner man å ane hvem de er. Det er blitt til kolonner og tabeller i statistiske hefter. Flere hefter vil komme, og det er grunn til å tro at tallene blir større. Foreløpig går det statistiske materiale såvidt kort tilbake i tid at man må nøye seg med holdepunkter. Tendensene synes imidlertid å være klare — flere bruker skog, mark og fjell til mosjon og hygge, i det daglige, såvel som i helgene og i feriene.

De upåaktede, brune heftene fra Statistisk sentralbyrå ser nokså avskrekkende ut: friluftslivundersøkelse, 1970 eller 1974. Men noe klokere blir man da ved å bruke dem. Her er noen av tendensene:

Til foreldre — hva dere gjør for å få deres barn interessert i fot- og skitur, kan være avgjørende for de unges friluftsliv. Det er slående i hvor høy grad de ivrige friluftslivfolk forteller at de «gikk svært ofte på ski (respektive fottur) i oppveksten». Særlig hyppig forekommer svaret blant menn.

Undersøkelsene er foretatt blant folk i alderen 15—74 år. Og er det noen aldersgruppe som bør ta seg sammen og bli flinkere til å dyrke friluftslivet, så er det den over 55 år. Gjennomgående er de yngste de ivrigste, men aller ivrigst til å komme seg på tur, er aldersgruppen 34—55 år, det være seg vinter eller sommer. Kvinner er ikke så kjappe til å ta på korte turer i ledige stunder, til gjengjeld er det kvinnene som er flittigst til å ta ferie på fjellet, og de blir gjerne lenger der enn

17-årige Jan tilhører en aldersgruppe som vet å sette pris på fjellets charme. Han er her fotografert på en sti på vei mot Vinjeronden i Rondane. Rondevatn ligger et godt stykke bak ham. Rondane nasjonalpark — vår første av de store — er begynt å bli «belastet» noen få sommer-uker, noen er redd for at flora og fauna kan komme i fare hvis tilstrømningen av turister fortsetter å øke. En fordel i dette tilfelle er at nesten alle vandrere holder seg til de oppmerkede stier.

(Foto: Gunnar berg)

mennene. Og noen av landets eldste jenter — ofte over 70 år — bør ha en vakker fjellblomst, fordi de er så trofaste mot sine fjell-tradisjoner. Trønderne ser ut til å ha lenger vei fra bolig til skiterreng enn østlendinger, men trønderne har kortere vei til fottur-terrenget. Og av trønderne er nok trøndheimerne de som har mest sans for friluftsliv. På landsbasis er ikke avvikene store landsdelene imellom. Trønderne er ikke de aller flittigste turgjengere, men langt bak andre ligger de ikke.

Og så kan man spekulere på hvorfor utdanning skal ha så meget å si for lysten til å gå fot- eller skitur. Dette er et merkelig fenomen: desto bedre utdanning, desto lettere er det for vedkommende å forlate sin

varme stue for å komme på tur. Fjellturer er noe av det rimeligste man kan foreta seg i sin ferie. Og allikevel er det fortrinnsvis folk med god inntekt som koster avsted innover viddene. Er det opplysning som mangler, tro?

Her berører man et sosialt problem, og statistikken avslører flere. Norge har henimot 1,5 millioner yrkesaktive, og en klart voksende andel av disse har stillesittende arbeide. Stadig færre oppgir at de har tungt kroppsarbeide. Den viktige gruppen «elever og studenter» tar seg ikke fram til undervisningsstedet på ski eller sykkel lenger — 80 pst — bringes dit. Bare en del av dem har regelmessig gymnastikk. En trøst er det derfor at nettopp denne gruppe er klar over hva friluftslivets gleder kan bringe en. Disse er noen av våre ivrigste, særlig deres skiglede bør nevnes.

Det vil sikkert glede mange at rundt 90 pst av befolkningen deltar i en eller flere former for friluftsliv. Men her bør det tas et forbehold, fordi ikke så rent få av disse er Tordenskjolds soldater. De driver nemlig flere former for friluftsliv, fire er ikke ualmindelig, noe beror jo også på årstid, og konkurranseidrett er tatt med. Går man folk litt nærmere etter i sømmene, finner man at 64 pst. faktisk var på fottur i 1974, og 51 pst. var på skitur. Dette betyr visse forskyvninger siden 1970, men ikke av stor betydning. Færre var på skitur i skog og mark, til gjengjeld var flere på lengre skiturer på fjellet. Flere gikk fotturer i skog og mark, og en god del flere var på fjellet om sommeren.

Den så ofte utskjelte bilen dukker opp i denne statistikken. Den er av voksende betydning for friluftsfolket på den måte at man kommer så meget lettere til utgangspunktet for turen. Her er en klar tendens.

Når folk i 34—35—års alderen er så hippe på å komme ut, kan det skyldes at de føler ansvar for de yngste, altså er de familiefolk. Dette viser seg å være de solide sliterne, og de kommer familie-gruppevis. Smågrupper er forøvrig nokså almindelig i fjellet. Men når de yngste er blitt noe eldre, forlater de familiegruppen og foretrekker venner/venninner som turfølge. Dog — 18 pst. av turfolket går alene, menn oftere enn kvinner. Og går kvinner alene, er de nesten alltid i alderen 55—74 år.

Heftene inneholder svært meget av interesse, derfor anbefales (de rimelige) bøkene. La oss ta med at 72 pst. av Norges befolkning opplyste for sju år siden at de eide turski, 62 pst. at de eide soveposer (oftest blant unge), 43 pst. hadde telt (igjen en overvekt blant unge), og av velstands-økningen medførte at utstyret var blitt så meget bedre. Denne tendens ser ut til å fortsette. Vinteren 1977 for eksempel hadde sportshandlere en omsetning som var dem hittil ukjent. Denne vinter fulgte etter en sommer som også bød på god sportsutstyr-omsetning. I praksis vil dette komme til å bety at flere rusler omkring med eget telt i fjellstrøkene.

Hvis man sammenligner disse undersøkelser med tilsvarende i USA og Sverige, vil man se at det er avvik mellom svenske og norske friluftsvaner. Men hovedtendensen er forbausende lik. Det er noen års mellomrom mellom de amerikanske, og den siste viser et kraftig oppsving i friluftslivet. Med andre ord, amerikanerne som har hatt ord på seg for å nekte å gå mer enn 50 skritt fra bilrattet, blir mer og mer lik oss.

Og hva skal det bli til i Norge?

Vi vet at grunnleggende elementer i denne sammenheng er fritid, økonomi og motivering. For å ta det siste først, pågår det aksjoner for

Rondane er lett å komme til fra både nord, sør, øst og vest — og terrenget byr ikke på de store problemer for en skiløper. Hyttene holdes åpne bare i forbindelse med påsken, bortsett fra den ene (Rondvassbu). Den som vil bruke telt, finner fine forhold i Rondane når vintrene er «normale». Skiløperen befinner seg mellom Rondevatn og Mysusetter ved Otta på Dovrebanen.

(foto Gunnar Berg)

å få folk ut i naturen, først og fremst av mosjons-hensyn. Vi har i Norge noen prognoser over den økonomiske utvikling de nærmeste 10—15 år. De er klare nok — med den forventede automatisering vil de yrkesaktive kunne få enda mer fritid. Forutsatt at ikke pensjonsalderen senkes noe vesentlig i forhold til dagens, og arbeidsuken ikke forkortes ytterligere, vil man i Norge kunne ha råd til åtte ukers ferie i 1990. Dette stammer fra Borten-regjeringens 20-års perspektivanalyse, og hittil er det ikke noe som synes å skulle ødelegge disse utsikter. Norges økonomiske utvikling i de nærmeste år skal jo være så lys, ifølge våre kjære politikere.

I et velstandsland som USA regnes det med at lønnsinntakerne har 13 ukers ferie i år 2000, og 30 timers arbeidsuke. Det er altså ikke bare nordmenn som ser optimistisk på framtiden.

Pär Lagerkvist stiller noen spørsmål ved Ahasverus' død:

— Man spekulerer alltid så meget over hva man skal leve av. Man snakker alltid så meget om det. Men hva skal man leve for? Kan du svare meg på det?

Ikke alle kan svare Pär Lagerkvist på dette. Men de som arbeider med å fremme friluftslivet, kan. De har nok sine mismodige stunder, men innerst inne vet de vel at de gjør noe godt for sine medmennesker, noe som er verd slitet.

Med opphold i det fri opplever man vakker natur. Og den skjønnhet som naturen selv har fått istand, vil aldri blir uaktuell. Det — om ikke noe annet — er noe å leve for.

KNUT HAMSUN:

.... bøkernes lære om nyttige og skadelige dyr var meget overfladisk; ingen dyr er skadelige, den ene dyreart holdt den andre i balance. Skjøt man for mange kråker blev det for mange mus, utryddet man reven kom ekornen i farlig flertall. Så rensket ekornen skogen for småfuglægg; men når det ingen småfugl var blev insekterne aldeles som en landeplage. Å nei, naturen er vis og regulerer sig selv.